

Mustafa Kemal Atatürk Mücadelesi ve Özel Hayatı

İpek Çalışlar

İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2018, 560 Sayfa, ISBN:978-975-08-4327-3

Mustafa Halil AYDIN*

İpek Çalışlar'ın Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan "Mustafa Kemal Atatürk Mücadelesi ve Özel Hayatı" isimli kitabı Mustafa Kemal Atatürk biyografilerinde şimdiden kendine bir yer edindi. İlk baskısını Eylül 2008'de yapan kitabın kapağında Atatürk'ün çarpıcı bir fotoğrafı var. Kitabın arka kapağında ise Mustafa Kemal'in validesi Zübeyde Hanım'a Erzurum'dan, Ağustos 1919'ta yazılmış bir mektup bulunuyor. Kitabın nasıl yazılmaya karar verildiği hususuna gelecek olursak; İpek Çalışlar eserinin önsözünde Latife Hanım ve Halide Edip kitaplarından sonra Mustafa Kemal'in hayatını yazmak konusunda bir heyecan duymaya başladığını anlatır. Falih Rıfkı Atay ve Şevket Süreyya Aydemir'den bu yana bilgiye ulaşmanın kolaylaştığını belirten Çalışlar, kitabının diğer biyografilerden farkı şu

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü Lisans Öğrencisi, mustafahalilaydin@gmail.com

şekilde açıklıyor; Önceki biyografilerden farkı ne diye sorarsanız, bu kitap gün gün onun izini sürüyor ve ona çok yakından bakıyor. Evvela Mustafa Kemal Atatürk'ün biyografisi hususunda bir eksiklik olduğunu kabul etmemiz gerekir. Şimdiye dek hamasete girmeden, akademik kaygılarla, belgelere dayalı ve objektif bir Atatürk biyografisinin yazılabilmiş olduğunu söylemek güç. Son zamanlarda Kronik Kitap'tan çıkan İlber Ortaylı'nın kitabı bu boşluğu ne derece doldurdu, tartışılır. Peki, İpek Çalışlar'ın eseri bu noktada nerede duruyor? Yazımın bundan sonraki kısmında bu soruya cevap bulmaya çalışacağım.

Okur kitabı açar açmaz bir Selanik krokisiyle karşılaşılıyor. Zira İpek Çalışlar, hikaye'yi çok daha önceden, Ali Rıza Bey ve Zübeyde Hanım'ın evliliğinden itibaren başlatmaktadır. Burada Ali Rıza Bey ve Zübeyde Hanım'ın evliliklerinden bahsederken çizdiği portre her evde yaşanabilecek gündelik telaşların, tartışmaların yaşandığı bir ev portresi... İpek Çalışlar mümkün mertebe görsel kaynaklara da başvurarak hikayeyi okuyucunun zihninde daha kalıcı hale getirmektedir. Mustafa Kemal'in doğduğu ev, bebekliği ve çocukluğu hakkında çeşitli tevatürler söylenegelmiştir. Denilebilir ki İpek Çalışlar'ın en başarılı olduğu bölümler buralardır. Mustafa Kemal Atatürk'ün ailesinin maddi durumu, Ali Rıza Bey'in kimliği ve ne işle iştigal ettiği ve nasıl öldüğü, üvey babasıyla ve kardeşleriyle ilişkileri hakkında İpek Çalışlar kabul edilebilir anekdotlara yer vermiştir. Kitabın aşağı yukarı bütün bölümlerinde karakterler konuşturulur. Buradaki diyalogların Türkçesi, günümüz Türkçesidir. Kitabın genel anlatımına baktığımızda ise bir roman havasının ağır bastığı sezilenebilir. Bunun sebebini İpek Çalışlar kitabı'nın teşekkür kısmın da bahsediyor, çalışmama roman tadı vermem için bana zaman ayıran, ustalıklarını cömertçe paylaşan Orhan Pamuk. Bir kurgu metin tadı veren bu tarihsel anlatıda İpek Çalışlar'ın en çok başvurduğu kaynak Mustafa Kemal Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Atadan'ın 1952-1953 yılları arasın da yayınlanan Yeni İstanbul Gazetesi'ndeki röportajları... Okur burada metodik bir okuma yapacak ilk olarak Makbule Atadan'ın hafızasının güvenilirliğini tartışmalıdır. Zira anlattığı hikayelerin birçoğunun onun doğumundan önce yaşanmasının yanında üzerinden yarım asırdan fazla geçmiş anıların bu derece net hatırlanması sorgulanmalıdır. Ancak yine de kitapta Mustafa Kemal'in çocukluğuyla ilgili bilinmedik yahut çok fazla konuşulmayan birçok şey aktarılmaktadır. Atatürk'ün kız kardeşi Naciye bir örnek olarak zikredilebilir. Diğer yandan çocuk Mustafa Kemal'in hayvanlarla kurduğu insani ilişkilerin aktarıldığı hikayeler okurda hoş bir akis bırakmaktadır ve onun gelişmekte olan kişiliğine dair okura ipucu vermektedir. Eserin devamında Mustafa Kemal'in askeri okul yıllarını anlattığı bölümün başlığı "*Abdülhamid'le Büyüme*"tir. İpek Çalışlar, Abdülhamit'in casuslarının jurnal faaliyetleri ışığında Mustafa Kemal'in bu istibdat dönemindeki bir genç olarak ne noktada durduğunu aktarmaya çalışır. Burada ailesinden uzakta eğitim gören Mustafa Kemal'in ilk gençlik yıllarına şahit oluruz. Onun ideolojik, estetik dönüşümünü yine bahsi geçen şekilde diyaloglarla aktaran Çalışlar, onun arkadaş çevresinden de bilgiler verir. Enver iki sınıf, Fethi bir sınıf üstündeydi. Çocukluk arkadaşları Nuri Conker, Salih Bozok ve Fuat Bulca da Manastır'daydı. Buradaki anlatılanlardan Mustafa Kemal'in etrafına bakınarak dolaşmaktan çok, hızlı yürümeyi tercih ettiğini görürüz. Ayrıca genel anlatının aksine

İpek Çalışlar'ın aktardığına göre Mustafa Kemal'in üvey babası Ragıp Bey'le çok iyi bir ilişkisi vardır. Dertleşirler, çeşitli konularda Mustafa Kemal onun istişareler yapar vs.

Mustafa Kemal'in Harp Okulu yılları onun kişiliğin en oturduğu yıllardır. Onun okula başladığı dönemdeki Harp Okulu'nun öğrenci kadrosu I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'nin önde gelen isimleridir. Cumhuriyet'in temelleri de bu okulda atılmıştır. İpek Çalışlar'ın aktardığına göre Mustafa Kemal'in Harp Okulu'ndaki velisi Ali Fuat Cebesoy'un babası İsmail Fazıl Paşa idi. Hafta sonu çıkışları için gereken iznin ondan alındığını söyleyen Çalışlar, Ali Fuat Paşa ve Mustafa Kemal'in Harp Okulu yıllarındaki arkadaşlıklarına bir paragraf açmadan geçmiyor. İpek Çalışlar ayrıca burada Mustafa Kemal ve altı arkadaşının Sultan Abdülhamid aleyhine konuşmalar yaptıkları için sarayda alıkonulduklarını ve kırk gün nezarete kaldığını anlatmaktadır. Nihayetinde Şam'daki Beşinci Ordu'ya tayin edilen Mustafa Kemal, Erkân-ı Harbiye Yüzbaşısı olarak tarih sahnesine çıktı. 31 Mart Vakası ardından Sofya'da askeri ataşe olarak görevlendirilen Mustafa Kemal'in askerinin siyasette rol almaması gerektiğine ilişkin düşünceleri kitapta aktarılmaya çalışılmıştır. Kitabın devamında yurtdışı seyahatleri, kişisel mektuplaşmaları, dünya savaşı esnasında cephede üstlendiği roller ve bunların basında yansımalarına değinen İpek Çalışlar burada muntazam bir kronoloji takip etmez. Kitap epeyce bir alt başlık barındırır. Kitapta Mustafa Kemal'i Batı Avrupa'da tedavideyken, birden Suriye cephesinde görebiliriz. Vahdettin'in tahta çıktığı sırada savaş devam ediyordu. Mustafa Kemal'in hükümetin kabinesinde yer edinebilme çabalarına değinen yazar; onun Millî Mücadele esnasında basınla münasebetinden, Pera Palas'taki günlerinden, Fikriye'den de söz etmeden geçmez. Ermeni tehcirine ayrı bir başlık açan İpek Çalışlar, Mustafa Kemal'in gazetesi Minber'de tehcir kararının, "*Ermeni Terbiye-i Milliyesi*" başlıklı makalede yoğun bir biçimde eleştirildiği anlatmaktadır.

Esasında kitap Mustafa Kemal'in ölümüne kadar ki bir dönemi konu edinmektedir. Eserin üslubu, kaynak olarak başvurduğu eserler vs. bakımından kendi içerisinde bir bütünlük barındırmaktadır. Ancak kitabın yazım tarzı, eserin bir tarih kitabı mı yoksa bir roman mı olduğuna ilişkin sorular sormamıza neden oluyor. Şu hususu da ayrıca belirtmek isterim ki, kitap ne başarılı bir tarih kitabı ne de başarılı bir romandır. Eserde başvurulan kaynakların güvenilirliği bir mesele olduğu gibi konunun ele alınış biçimi de metnin inandırıcılığına ket vurmaktadır.